

Tips om medisinsk litteratur, andre bøker, filmer og elektroniske medier som bør anmeldes, sendes tidsskriftet@legeforeningen.no

Mat, vitenskap og overtro

Ole Hyldtoft, red.

Syn på mat og drikke i 1800-tallet

296 s, ill. København: Museum Tusulanums forlag, 2010. Pris DKK 298
ISBN 978-87-635-3264-8

Begynnelsen av 1800-tallet er mat-historisk sett en svært interessant periode. Den tradisjonelle dietetikken, med røtter helt tilbake i hellensk humorallære, hadde vært enerådende i europeisk matlitteratur og

ernæringsforståelse til langt ut på 1700-tallet. Gradvis ble den på 1800-tallet utfordret av, og etter hvert erstattet av, en dietetikk bygd på tidens økende naturvitenskaplige innsikter. I takt med dette endret de ernæringsmessige idealene seg fra en holistisk individorientert dietetikk til en moderne ernæringslære med vekt på detaljer og universelle sannheter om sunt og usunt.

Dette er den andre publikasjonen fra et forskningsprosjekt fra Københavns Universitet om mat og drikke i Danmark i det 19. århundre. Den første boken, *Kost og spisevaner i 1900-tallet*, kom i 2009. Den foreliggende boken er en samling av seks artikler, hvor man fra ulike faglige ståsteder søker å belyse temaet. Etnologen Signe Mellemegaard analyserer legen og skribenten Johan Clemens Todes (1736–1806) virke. Anita Kildebæk Nielsen beskriver de kostrådene som datidens leger anga i sine publikasjoner for allmue og akademi. Historikeren Carol Gold analyserer de omtrent 150 danske kokebøkene utgitt fra 1606 til 1901 med vekt på kvinnerolle, nasjonsidentitet og potetens skiftende rolle. Caroline Nyvang analyserer kokebokutgivelser og målgrupper på 1800-tallet. Svend Skaft Overgaard skriver om sausens interessante transformasjon i denne perioden, og Peter Scholliers gjør rede for tendenser i nyere europeisk matvarehistorie.

Illustrasjonene er få og forutsigbare. Til de fleste kapitlene er det et fyldig og interessant noteverk og rikelige kildehenvisninger, men jeg savner et samlet register.

Skaft Overgaards bidrag *Kampen om sovsen* er fornøylig lesning om intet mindre

enn en kulturkamp om saus, med mange og omskiftelige fronter mellom gammel og ny tid, mellom folkelig og forfinet, så vel som mellom tysk og fransk matkultur.

For undertegnede er imidlertid Kildebæk Niensens artikkel det definitive høydepunktet. Hun beskriver hvordan den nye eksperimentalfysiologiske, kjemiske legevitenskapen, med sin vekt på kostlære og fysiologi gradvis slo gjennom i de vitenskapelige skrifterne for og av leger. Samtidig skjedde det en polarisering av litteraturen, der de populære folkelige skrifterne stadig støttet seg på prinsipper fra den gamle humoralmedisinske dietetikken. På mange måter kan vi se denne todelingen av kostlæren ennå i våre dagers flora av «alternativ» og «holistisk» helselitteratur; gårdsdagens vitenskap er blitt dagens folkelige overtro. Samtidig fremhever Kildebæk Nielsen at den kristne moral, med sin vekt på synd, forsakelse og askese, er sentral for å forstå hvordan og hvorfor vår moderne oppfatning av sunnhet og ernæring er omfattet av så strenge moralske aspekter.

Jeg anbefaler boken for alle kolleger med interesse for å forstå noen av de historiske og kulturelle sammenhengene bak vår tids kompliserte forhold til mat, sunnhet og ernæring.

Are Brean
Tidsskriftet

Religioners syn på bioetikk

Knut A. Jacobsen, red.

Bioetikk i verdensreligionene

Religion, medisin og teknologisk endring.
270 s. Oslo: Abstrakt forlag, 2010. Pris NOK 345
ISBN 978-82-7935-285-3

Det er all grunn til å ønske denne boken velkommen som den første på norsk hvor man presenterer fem verdensreligioners syn på bioetikk.

Den er særlig aktuell fordi religion gjør krav på plass i det offent-

lige rom, også i helsevesenet, ikke minst som følge av innvandring.

Bidragsterne utfordrer en innforstått forståelse av religion som et privat og individuelt anliggende, som man ikke behøver å forholde seg til i medisinsk utdanning og praksis. I denne boken viser de at skal man kunne møte pasienter der hvor de er, må man også ha kunnskap om religion som noe annet enn patologi.

Innledningskapitlet omhandler bioetikk og religionene, og forfatterne fremholder bl.a. mangfoldet i hver religion og vesentlige forskjeller mellom de såkalte lovreligionene og hinduisme og buddhisme. Dermed følger fem kapitler, ett for hver av verdensreligionene som omtales.

Kapitlene er bygd over samme lest – med særlig søkelys på spørsmål knyttet til livets begynnelse og slutt. Metodisk bygger fremstillingene på tekster som er utgitt av offisielle organer eller av lærde. Det er opplysende og interessant lesning, ikke minst i forhold til mangfoldighet innen hver religion, men også i forhold til de store forskjellene mellom dem. Mens kristendommen f.eks. har søkt svar på nesten ethvert tenkelig bioetisk spørsmål, har buddhismen vært lite opptatt av å finne svar, kanskje bortsett fra på det området hvor moderne medisin kan forstyrre karma i dødsøyeblikket.

Det er ingen tvil om at forfatterne formidler viktig og nyttig kunnskap om religiøse samfunns offisielle eller lærde syn på bioetikk, men det innebærer samtidig noen betydelige begrensninger. For det første tar de ikke hensyn til at det kan være betydelig diskrepans mellom hva en religion lærer, og hvordan den enkelte troende vurderer og praktiserer sin religion. For det andre forholder forfatterne seg ikke til religionenes kodifiserte praksiser, som er de som har skapt aller mest diskusjon, for eksempel: Skal helsepersonell kunne gå med religiøse hodeplagg? Skal pasienter få tilbudt halal-mat? Skal medisinstudenter kunne kreve kjønnsdelt undervisning? Skal offentlige sykehus tilrettelegge for religiøse riter? Det er mulig at forfatterne ikke vil anse slik praksis som bioetikk, men det er i denne synlige praksisen at helsepersonell konfronteres med noen etiske spørsmål relatert til (fremmede) religioner.

Knut W. Ruyter
Det teologiske fakultet
Universitetet i Oslo